

VARIANTY A DROBNOSTI

VIKTORKA

Pohádka

VE VESNICI JEDNÉ STÁL DOMEK VDOVY FIALOVÉ; spořádán byl kol kolem, čistý, bílý, že se mu žádný nevyrovnal ve vsi, a před okny rostla mladá košatá vrba. Ač ty útlé proutky skoro celá okna zastiňovaly, přece se jich nikdy nuž nedotkl; jak rostly tak rostly. Na jaře mívali chlapani laskomíny na ty štíhlé proutky a zdálo se jim, že by z nich byly zvláštní píšťalky. Avšak přece ani jeden z chlapanů nedovolil si který uříznout, by dobrou vdovu nerozhněval; jen jedenkrátě prý si jeden smělý chlapec na vrbu vylezl, ale když řízl do proutku, slyšel bolestné vzdechnutí a cítil, jak se celá vrba zachvěla. Hrůza ho obešla, a když pověděl o tom divu ostatním, báli se a ni-žádný více neublížil vrbě. – Kdo šel vesnicí s libostí povšíml si bílého domku, ale s podivením se zastavil, jestli se mu objevila Viktorka, dcera vdovy Fialové, okrasa a chloubka to celé vesnice. Bylo to ale také děvče tak krásné, spanilé, že nemožno vypsát; kdo ji viděl v kole ostatních děvčat, nejinak se mu zdálo, než že vidí ušlechtilou vzácnou květinu v kytici polních kvítků. Tak jak druhá děvčata byla i ona celičký den na božím slunci, a přece zůstala plet její bílá jak peří labutino, jak ony pracovala i ona a vždy se obdivovali chlapani té měkké ruce jak aksamit. Všecko na tom děvčeti bylo ku podivu krásné; a nejen krásná, i dobrá byla, přívětivá, tichá, laskavá ke každému. Nebylo nikoho v celé vsi, kdo by říci mohl: „Viktorka mi ukřivdila“ aneb „Viktorka mi ještě neprokázala nic dobrého.“ – Muži, ženy, staří, mladí, všickni ji milovali! – Každá matka byla by ji ráda co dceru do domu přijala, ale přání své jí vyjevit, žádná si netroufala; každý z mladíků byl by pro ni duši dal, ale lásku svou vyjevit jí žádný se neopovážil. – Přišla-li někdy pobavit se s nimi v kole,

hádali se vespolek o přednost zaprosit ji k tanci, nedovolil si však ani jediný upřímně v náruč ji pojmout, aneb dokonce políbit, což s druhými děvčaty bez ostychu si dovolovali.

I děvčata, ač ji milovaly co svoji nejmilejší družku, přece se k ní chovaly vždy uctivěji a říkaly často mezi sebou: „To Bůh ví, jak to je, naše je, a přece jak by mezi nás nepatřila.“ – Přišla-li Viktorka do přástvy, zaradovali se všickni; věděli, že bude povídat i zpívat, a ona uměla nejkrásnějších a nejrozmanitějších pohádek a písní, nikdo neznal podobných. Když jí ty rozmanité zvuky tak lahodně z úst plynuly, ptávali se s podivením jeden druhého, kdo ji as tomu učil! – „Nedivte se,“ říkaly staré zkušené babičky, „Viktorka je vyvolený miláček Boží.“ A ten úsudek platil.

Když byla Viktorka ještě malé děvčátko, byl jejím nejmilejším, jejím nerozdílným spoludruhem Vítek, mladý pasák v službě matčině. Všechny ty dětské radosti sdíleli spolu; kam šel Vítek, šla i Viktorka. Byl-li na pastvě, pletával Vítek košíky, v čemž měl neobyčejnou šikovnost, a Viktorka zase chystala a rovnala mu proutky; buď sbírali jahody a jiné lesní ovoce, co právě na čase bylo; když lezl Vítek po stráních a skalínách, by trhal nejkrásnějších květin na věnce, to Viktorka zatím místo něho pásávala. Potom pletli věnce, zpívali, povídali si a nikdy neměli dlouhé chvíle. Ale všecko má svůj konec, tak i ty dětské radosti! – Vítek rostl, sílel, a matka uznávala za dobré, by šel k některému sedláku sloužit za pacholka, an sousedka koně neдрží, by déle u ní zůstat mohl, a pasákem déle již zůstat nemůže.

Zarmoucen byl Vítek nad takovýmto výrokem, líto bylo mu opustit dobrou hospodyni, milé děvče, ale sloužit u jiného nechtěl; řekl matce, že nebude sloužit, že půjde do světa na zkušenou.

Ulekla se matka toho slova, plísnila ho, vymlouvala mu to, představovala všechno zlé, co ho ve světě potkat může, on ale zůstal na svém předsevzetí; nechala ho tedy jít. – Zaplakala Viktorka velice, když se s ní milý Vítek loučil, to byla první její bolest; i Fialová želela dobrého věrného hochy, zaopatřila ho na cestu mnohým potřebným a slzíc žehnala ho co vlastní matka. Tam za vesnicí rozloučil se konečně i s matkou, a když s posledního vršku ještě jednou zpátky se ohlédl a vrubem modré kazajky uplakané oči si byl usušil, kráčel statně do cizého mu světa.

Nepohřešili ve vesnici nepatrného hochy; jak by ho nebylo. Jen matka se denně zaň modlívala a Viktorka, když sama věnce vila, sama podvečer v zahrádce pracovala, sama po lese chodívala, vzpomínala: „Kde as Vítek ubohý po světě bloudí?“

Po roce asi dostaly vzkázání, že se Vítek pustil na moře, podívat se dále ještě do světa širého, dalekého; tu plakala poznovu matka, plakala i Viktorka i Fialová, soudíc nájisto, že se Vítek více nevrátí. Oželely ho! – Od té doby uplynulo mnoho let, z malé Viktorky stala se krásná vysoká panna, matky sestárly a mnoho se ve vesnici změnilo.

Jednoho dne podvečer seděly obě matky v zahrádce předouce a Viktorka pozpěvujíc si zalívala květiny; tu příklusá k zahrádce jezdec neznámý, skočí s koně, a když ho byl u plotu uvázal, vešel do zahrádky. „Bůh vás pozdrav, milé paní; zdaž byste popřály krátkého odpočinku a občerstvení mně i koni mému? Jede dlouho již a bez odpočinku nemohu dále,“ tak prosil vlídně hlasem lahodným.

„Jakž bychom nepopřály,“ řekla ihned hospodyně, „odpočiňte dle libosti; Viktorko, ty ucti hosta a chlapci rozkaž, ať napojí a nakrmí koníka.“

Okamžení zahleděl se cizinec do tváře Viktorčiny, potom sedaje vedle staré sousedky pravil hlasem pohnutým:

„Sednu si vedle vás, matičko; mám právě tak starou matku doma a mnoho let, co jsem ji neviděl; ani mne nepozná.“

„Jakž by nepoznala své dítě; Bože, já si myslím vždycky, že bych svého Vítka hned poznala, kdyby se vrátil, ale toho víc už nevidím,“ vzdychla si a oči se jí zalily.

„Což je mrtev?“

„Nevíme,“ přejala řeč Fialová. „Vítek odešel co mladý chlapec do světa, po roce vzkázal, že jde na moře, a od té doby uplynulo mnoho let, aniž jsme o něm čeho se dověděly. Oplakáváme ho co mrtvého.“

„Osamotě žijícím zdá se čas vždy delší býti než těm, kteří v živém víru světa žijou; kdo se potlouká brzy na zemi brzy na moři, tomu těžko zpráv zasílat! I mně se tak vedlo, že nemohl jsem dát o sobě vědět, neb jsem se octnul brzy tu a zase jinde. Někdy nás vítr na moři zahnal daleko od pravé cesty, někdy nás jiné neštěstí třeba na kolik měsíců zdrželo, že jsme nepřišli k cíli žádoucím. Provázel mne na všech mých cestách věrný spoludruh, který se též Vítek jmenuje.“

„Bože, jestli to můj syn!“ vzdychla si stará matka.

„Povězte mi, matičko, jak vyhlížel váš Vítek.“

„Inu ošklivý nebyl; měl jasnou tvář, červené líce, černé oči a vlasy; tenkrát, když odcházel, nebyl tuze veliký, ale já si ho vždy jen tak představuju, i v té modré kamizolce, těch plátěnkách a kulatém klobouce.“

„Ale od té doby se naskrze změnil, matko, a vy byste ho tedy přece nepoznala,“ řekl cizinec a blažený úsměch pohrával mu kolem rtů.

Vtom vcházela do zahrádky Viktorka se služkou nesoouce pro hosta večeři; bílý chléb, mléko, pomazánku, med i ovoce čerstvé. Přemejšlela ještě v komůrce, jestli by něco v špižírně bylo, co by hostu zachutnalo k občerstvení, ale neměla tu chvíli ničehož. Než odešla z komůrky, pokročila k okénku, z kterého bylo vidět do zahrady, ale jen

okamženíčko tam postála, tak dlouho asi, co sama sobě pošeptala: „Kdo je asi? Jeho hlas zaznívá mi v duši jako dávno známá milá píseň – a nemohu se zpatovat, kde jsem ji slyšela, – i ta tvář jako by nebyla cizí a neznám přece jemu podobného, podivno.“ –

Když byla napotom do zahrádky vešla, urovnala krmí úhledně na stolek a hosta k jídlu zvala; i řekl jí cizinec: „S vděčností přijímám, panno, co mi podáváš; dříve však, než duši svoji občerstvím, chci povědět vlídným hospodyním několik slov o svém příteli Vítkovi.“

„O Vítkovi?“ zadivila se Viktorka, s radostnou tváří pohledši na cizince.

„Přítel můj Vítek je vysoký jak já, tvář jeho žářem slunce tak temnou stala se jak moje; šat nosí podobný mému. Říkával mi, že sloužil za pastýře u jedné velmi dobré hospodyně a s potěšením vzpomínával na její malou dcerušku.“ – Pozorně poslouchaly ženy a Viktorce ozářil vyšší růměncem bělostnou tvář. – „Rádi poslouchali lodníci podvečer jeho pastýřské písně, buď když zpíval, buď když na pastýřskou píšťalu pískal; píšťalu tu dal mi a já znám několik písní, co on pískával; poslechněte.“

To řka přiložil píšťalu k ústům, a pohledna temným okem na Viktorku, začal pastýřskou. Sotva zavzněly ty táhlé vábivé zvuky, poslouchala pozorně Viktorka, a vždy pozorněji, zpytavě chvílkami pohlédajíc do tváře cizincovy, náhle však pokročivši k němu, zvolala radostně: „Tys Vítek a nikdo jiný!“ –

„Ano jsem Vítek, ty jediná jsi mne poznala,“ přisvědčil tváří blažeností ozářenou, podávaje jednu ruku Viktorce, druhou objímaje radostí klesající matku. Nesnadno vypsát potěšení, jaké měly všechny nad tímto šťastným shledáním! – Matka nemohla se nasytit pohledu na svého statného syna; nebyl to ovšem už ten červenolící hoch v modré kazajce, jak si ho vždy představovala, ale dospělý krásný

muž; a byla s ním spokojena. I Fialová s libostí naň pohlédala; a Viktorka? – Jak by se nyní netěšila, když byla dříve pro něho plakala! – Sousedé vraceli se z pole a to byl už tak zvyk, že se každý, kdo šel kolem zahrady Fialovic, vida tam hospodyni neb dceru, zastavil a několik slov pohovořil; tak se stalo i ten večer. Každý se pozastavil u zeleného plotu a jak jinak, než že se každému ihned sdělilo, kdo je ten cizí host. Bylo vítání a pozdravování se všech stran; jeden pověděl druhému, a než obyvatelé vesničtí ulehli, věděl každý, že se Vítek vrátil, že je hezký, že přijel na koni, že je bohatý pán z něho a ještě všelicos věděli, co ani Vítek sám nevěděl. – Noc se více a více schylovala a hospodyně napomínala k odpočinku; Vítek se svou matkou odebrali se do své chaloupky a brzy bylo ticho v bílém domku. –

Každé ráno, sotva se růžová záře na obloze ukázala, zvěstujíc příchod jasné nebes královny, byla už Viktorka v zahradě, a když si byla krásnou tvář i bílé nohy v blízkém potoce umyla, plétávala si dlouhé vlasy v úhledné vrkoče a kvítím okrašlovala, zpívajíc s ptactvem o závod. To ráno po příchodu Vítkově chodila jaksi zamýšlená po zahradě, ani nezpívala; divno, o čem to přemýšlela? – To by také byl asi rád Vítek věděl, neboť sotva ji z vedlejší zahrádky zhledl, přeskočil hbitě živý plot a stál vedle ní. „Dobré jitro, Viktorko, proč tak zamýšlená chodíš mezi květinami?“

„Přemejšlím, které z těch kvítků bych dnes do vlasů utrhnout si měla; jedno krásnější než druhé, skoro mi líto trhat jich.“

„Pamatuješ se, Viktorko, když jsme spolu ještě po lesích a polích chodívali, to vždy já sám ti hlavinku okytil. Popřej mi i dnes té radosti,“ a vida svolení v její tváři, trhal Vítek kvítí barev nejkrásnějších, a když kytici hotovou měl, podal ji Viktorce. Ona kvítí srovnávala, by se

v barvách k sobě hodilo, a on okrášlil ním tmavé vrkoče její. „Krásná jsi, krásná!“ zvolal, s rozkoší na ni pohlížeje, „a nic bych si jiného nepřál, než aby tys byla má.“

Viktorka mlčela, neřekla tak ani tak, ale kdo umí číst v tváři lidské, byl by řekl, že v jejích jasných očích zřejmě napsáno stálo: „To není nemožné.“ – Vítek tomu též tak rozuměl a srdce mu zaplesalo. Nebylo potřeba mnoho slov, by si rozuměli; blažen odešel Vítek ze zahrádky, jist štěstí svého.

Ve vesnici bylo živo, byl právě svátek; děti si již po návsi hrály, mladí junáci a hospodáři stáli v hromádkách a rozprávěli, když i Vítek z chaloupky vyšel a k nim se přidružil. Mnoho se změnilo od té doby, co opustil domov; to teprv pozoroval!

Ti, kteří byli za jeho času v spolku junáků vzrostlých, sluli staršími hospodáři, z těch pak, co s ním zároveň rostli, mnozí už počítali se mezi mladší hospodáře; děvčata staly se hospodyněmi. Z těch pak, které sem a tam ze stavení vybíhaly, stydlivě po očku na něho pokukujíc, neznal žádné, a to malé pokolení, co se tam v trávě batolilo a si hrálo, to bylo mu zcela cizé, jen z některé tváře byl by mohl uhadnout, kterého rodu to podoba. – Mnohého také ze známých nenalezl už; spali tam na vršku pod zeleným rovem, a ti stařečkové a babičky, co vždy před staveními sedávali, na sluněčku vyhřívající se, ti všickni odebrali se na věčné odpočínutí, postoupivše místo jiným. – Poznenáhla obstoupili všickni kde kdo byl Vítko, každý ho chtěl zblízka vidět, každý chtěl ho přivítat, každý měl se co ptát, i hospodyně ze stavení k němu přicházely; jen děvčata s okytnými hlavami pozdaleka obdivovaly se jeho slíčností a jeho pěknému cizímu kroji. Konečně když byl Vítek hospodářům dost se napovídal, a i svého vraníka jim provedl, rozešli se k jídlu, to však jednohlasně tvrdili, že nebyl Vítek nadarmo ve světě, že umí víc než chleba jíst. Odpo-

ledne pak, když se ukázal s Viktorkou v kole, držely ženské soud a každá chválila ho, jak umí pěkně mluvit, zpívat i tančit a jak veselý je to junák. Každý však, kdo viděl krásný párek pospolu, tvrdil najisto, že jsou pro sebe jen zrození a že musí být svoji. – A bylo to tak a nejinak. I matky jejich milenců záhy poznaly, že se jich děti milují, a když v kratičkém čase Vítek za ženu Viktorku požádal, s radostí jim požehnání daly. – Nebylo nikoho v celé vsi, kdo by nebyl přál zasnoubencům štěstí; i dárek každý dle své možnosti nevěstě přinesl na důkaz lásky své! – Byla veselá svatba a všeho bylo v hojnosti, takže se nejen ten bohatý, ale i ten nejchudší pasáček podělil. – Všecko se to radovalo! –

Nyní se chopil Vítek hospodářství; on měl peněz dost, že mohl i v městě žít, ale Viktorka si toho nepřála a musel jí i matce její před svatbou slíbit, že dokud budou ony žít, z bílého domku se neodstěhuje; slibu toho splnit nepřišlo mu zatěžko, ježto Viktorku nade všecko miloval a po rozkoších světa netoužil. – I zdokonaloval, rozšiřoval a krášlil statek svůj, dle vlastního důvtipu i dle zkušenosti mezi cizími národy nabyté, a brzy šla pověst o jeho spořádaném hospodářství v celém kraji, a starší hospodáři přicházeli s ním se poradit. Když nebylo polní práce, tu vyřezával pěkné všeliké domácí náradí, sítoval k lovení ryb sítě, aneb pletl košíky vkusné, s kterými dělal hospodyním dárky.

Již byli manželé čas spolu, když se jednou v noci – měsíc svítil jako ve dne – Vítek probudil; s nevýslovnou rozkoší hleděl na svoji ženu, která tíše spala, a zlehounka sehnul se, by políbil ty černé vrkoče, které porůznu od hlavy dolů po ramenou a bílých poduškách se vinuly. Díval se do té krásné spící tváře, ale najednou sehnul se blíže – zdálo se mu, že nedýchá – s úzkostí položí ruku na srdce, – nebije – ruka studená – bez života leží milená žena, jako když spadne s jabloně květ. – Zoufale vyskočí

Vítek s postele a k pomoci přivolat šel tchýni. „Nenaříkej, synu,“ pokojila ho tato, „zajistě jen marně jsi polekal se.“ –

Vešli do komůrky, a hle, Viktorka byla zase obživla a s podivením ptala se, co se bylo stalo; pln radosti sevřel ji Vítek v náruč a povídal, proč se byl ulekl. I řekla tiše Viktorka: „Poslechni, Vítku, povím ti o svých snech: v jasných nocech zdá se mi vždy, že slyším vášný hlas z té zelené vrby, který mne k sobě volá. Okénko se otevírá, vrba se ke mně kloní a já musím vrhnout se do jejího náručí; ale to není již vrba, paní je to krásy vznešené a s ní kráčím do jejího paláce k trůnu ozářenému, zlatoskvoucím. Vůkol něho, kam oka zhled dosáhne, všude jediná krásná zahrada a vůní líbeznou vzduch je naplněn. – Všecko to žije, všude rozkoš a radost! Strom sklání se k stromu, květina ku květině, i povídají si tajné báje, a já rozumím jim. Tam z řek a pramenů, ze skal a hor vystupují víly bělorouché, provozují tance milostné, zpívají, plesají a těmi kouzelnými zvuky k sobě mne vábí. Rozumím jim, spěchám do jich objetí, zpívám, raduji se s nimi a ta vždy mladá, jasná královna a matka naše, má z nás dětí svých radost. Když musím je opustit, zaznívají mi ty vábivé zvuky neustále v duši a líto mi, když dlouho matka ta k sobě mne nevolá,“ tak dokončila Viktorka.

„Nelíbí se mi tvé sny, Viktorko, bojím se, abys na mne v té krásné říši nezapomněla a navždy tam nezůstala,“ řekl Vítek.

„Neboj se, Vítku, jen na krátký čas mi vždy dopřáno, podívat se do paláce jasné naší královny, a vždy se opět vrátit musím.“

Vítkovi se ty sny nicméně přece nelíbily, zvláště když se od té noci ještě několikrát opakovaly. Báł se o svou milenou ženu, a chtěl ji stůj co stůj zprostit tajné nad ní moci; a toho myslil, že nejspíše docílí tím, když zelenou vrbu zničí. Nechtěl to však přece bez vědomí Viktorčina učinit,

proto když jednoho dne košíky u okna pletl, řekl Viktorce: „Ta vrba přece příliš do okna stíní, nemám dost světla k práci – potřeba ji podtít.“

„Nikoli Vítku,“ ozvala se prosebným hlasem Viktorka, „milá mi ta vrba, ty víš, nečiň toho tedy mně k vůli. Kdybys neuposlechl, možná že bys želel toho.“

„Tys dětinská, Viktorko, sadím ti jinou, ale na jiné místo, a v krátkém čase dočkáš se, že bude krásnější, než je tato.“

Ale Viktorka nechtěla tak, a prosila dojemně, by neubližoval milému jí stromu; až konečně jí to Vítek slíbil. Ale nerád to udělal, a od té doby často byl zamyšlen; přemýšlel, jak si na jiný způsob pomoci, ale ničeho nemohl vymysleti kromě odstranění vrby. I viděla matka jeho, že syn není taký, jaký býval, a jednou ptala se ho, co by mu scházelo; Vítek myslel si, že by snad matka, jakožto stará zkušená žena, rady nějaké věděti měla, svěřil jí, co ho mrzí. „Divná to věc, synu“ řekla na to, „ale ačkoliv já ti rady a pomoci nevím, jak bysi Viktorku těch snů zprostil, vím někoho, kdo ti jistě pomůže. Je to stará Virgula, v lese co přebývá; ona zná byliny, které každý neduh zhojí, zná tajné věci všeliké, kterých náš rozum nepochopuje, a rozumí řeči ptáků a zvířat. To je moudrá žena a k té půjdu.“

„Nechod, matko, nevěřím já ženám takovým, hledal jsem rady jen u tebe, nač mi jednat s čarodějkami. Když nevíš ty rady, nechme toho, štěstí mému to nepřekáží.“

Tak to chtěl Vítek matce vymluvit, aby nebylo o tom dlouhých pověstí; ale ta si nedala říci, uznávala, že to bude nejmoudřejší, když přece jen k staré Virgule do lesa zajde. A to také učinila; neřekla nikomu slova a zašla do lesa, kde moudrá žena v tmavém háji bydlela v domku, do kterého nikdo přistoupiti nesměl.

Když jí byla stará matka zavolala, přišla, a vyslyševši její žádost, odešla na chvíli do háje; když opět vyšla, řekla

staré matce: „vyříd' svému synu, že je žena jeho s vrbou zelenou srostlá, a jestli vrbu podtne, že zničí i život ženy své,“ tak řekla a odešla.

Matka celá omámená nad tímto výrokem odešla domů, a jakmile s Vítkem o samotě byla, pověděla, co byla slyšela. Hněviv řekl Vítek: „Lež to, nevěřím čarodějce a neuposlechnu její rady.“ Matka domlouvala, prosila, ale to bylo darmo.

Myšlénka, aby přece jen zelenou vrbu odstranil, ustavičně Vítku pronásledovala, a přece zase když to chtěl učinit, zněla mu v uších slova staré Virguly, a na Viktorku pohledna, nemohl toho učinit. – Ale neměl pokoje. – Jednoho rána, když byla Viktorka v noci zase tak bez známky života ležela, vyšel s pevným úmyslem ven, vzal ostrou sekeru a rozpráh se jedním rázem rozťal zelenou vrbu. Bolestné vykřiknutí projelo mu v tom okamžení duší, i odhodil sekeru a uleknut pospíchal do domu; – hle stará z lesa mluvila pravdu! – Tam v náručí matčině viděl ležet svou milenou Viktorku mrtvou. – Ostrá sekera zničila jedním rázem život zelené vrby a sličné Viktorky. – Líbal Vítek bledá její líce a hořce zaplakal; pak dal sbohem naříkajícím matkám, odešel zoufale ven, a vyšvihnuv se na svého bujného vraníka, zmizel z vesnice. – Nikdo více ho nespatrił. –

POHÁDKA O SLEPIČCE A KOHOUTKOVĚ

SLEPIČKA A KOHOUTEK VYŠLI SI DO LESA NA OŘÍŠKY; hned tam za zahrádkou stál ořech a mnoho skořepinek pod ním leželo. Slepíčka a kohoutek hrabali se dlouho v nich, až se přece jadrka dohrabali; slepička je nejdříve viděla a do zobáčku vzala, ale kohoutek jí začal klovat a chtěl jí je vzít. Táhal se o jadrko, až slepičce ze zobáčku vypadlo; tu kohoutek zčerstva chtěl je popadnout, ale místo jadrka popadl kus skořepinky, ta mu uvázla v krku a zůstal bez dechu ležet. Jak viděla slepička, že je kohoutkovi zle, běžela co nožky stačily k studánce pro vodu, by kohoutka milého vzkřísila. Prosila studánku: Studánko, dej vody mému kohoutkovi, leží za zahrádkou vzhůru brádkou, tiše, ani nedýše, uvázla mu skořepinka v břiše. Studánka jí odpověděla: Já ti nedám dříve vody, dokud mi nepřineseš od švadleny bílý šátek.

Slepíčka běží k švadleně: Ach švadleno, dej šátek studánce, studánka dá vody kohoutkovi atd.

Švadlena praví: Já ti nedám dříve šátek, dokud mi nepřineseš od ševce střevíce.

Slepíčka běží k ševci. Ach mistře, dej střevíce švadleně, švadlena dá šátek studánce, studánka dá vody atd.

Švec praví: Já ti nedám dříve střevíce, dokud mi nepřineseš od prasete štětiny.

Slepíčka běží k praseti: Ach prasátko, dej štětiny ševci mistru, švec dá střevíce švadleně, švadlena dá šátek studánce atd.

Prasátko praví: Nedám ti dříve štětiny, dokud mi nepřineseš ze mlejna věrtel hrachu.

Slepíčka pospíchá již celá zemdlená do mlejna: Ach mlynáři, dej mi hrachu prasátkovi, ono dá štětiny ševci, švec dá střevíce...

Nedám ti dříve hrachu, praví mlynářka, dokud mi nepřineseš džbán smetany.

Slepička běží ke kravičce: Kravičko, dej smetany mlynářce, mlynářka dá hrachu prasátkovi, ono dá štětiny ševci atd.

Kravička praví: Nedám ti dříve smetany, dokud mi nepřineseš čerstvé trávy.

Slepička běží na louku: Ach louko, dej trávy kravičce, ona dá mléka...

Louka praví: Nedám ti dříve travičky, dokud mi nevyprosíš s nebe rosičky.

Slepička prosí nebe o rosičku, a nebe ustrne se a sešle louce rosičku, ta dá trávu kravičce, kráva dá mléka mlynářce, mlynářka hrachu dala prasátkovi, prasátko štětiny ševcovi, švec dal střevíce švadleně, švadlena bílý šátek studánce, studánka dala vody slepičce. Slepička běží ouprkem k milému kohoutkovi; ale kohoutek leží již tiše, více nedýše.

Když jsou děti menší, dokončí se, aby jim to nebylo tuze líto: – a slepička běží ouprkem k milému kohoutkovi, pustí mu do krku vody, kohoutek zatřepetá křídly, skořepinka vyskočí mu z krku a on vesele zakokrhá: ky ky ry hý –

O KRAKONOŠOVI

V KRKONOŠÍCH SE ŘÍKÁ, KDYŽ BOUŘE HROZNÁ (vichřice) se strhne, že táhne pan Ribercoul na Kačenciňny hory, tam prý je princezna paní, jako on pánem v Krkonoších, a k té on jezdí a si namlouvá. Když vy-táhne s celým svým komonstvem, letí tam v takovém divém honu, že zvrátí všecko, co mu v cestě stojí. —

ODPOVĚĎ

na posouzení báchorek Boženy Němcové v čisl. Květu 81.

V poznamenání stojí, že je to věc divná, jak se státi mohlo, že se dostala báchorka z *Tisíc a jedné noci* „O mluvícím ptáku, živé vodě a zlatých jabloních“ do mé sbírky? Tedy myslí pan recensent, že jsem ji odtamtud vzala a trochu převlečenou za národní prodala?

To by byl nesmyslný člověk, který by, máje vlastní zahradu plnou ovoce, ze sousední bral a ovoce cizí za své prodával. Mohla jsem ji vzít také z Květů, kde co slovenská uvedena byla, a vyjmouc malé varianty, s mou se srovnává. Avšak já ji nevzala ani z Tisíc a jedné noci, ani z Květů; nechce-li mně p. recensent věřit, ať váží cestu k nám, a já ho dovedu k selce, která mi báchorku tu povídala. Že ani ona, ani její bába, od které ji slyšela, Tisíc a jednu noc nečtly, za to ručím.

Božena Němcová

POZNÁMKY K PŮVODU POHÁDEK

DÍL I.

- Čtibor. – Pověst z okolí náchodského.
Čert a Káča. *Národní.* (Z okolí domažlického.) Podobná zcela této je i slovenská jedna z okolí trenčínského. I srbská.
Čertův švagr. *Zcela národní.* (Domažlice.)
Divotvorný meč. *Zcela národní.*
Chytrá horákyně. *Národní bez přídavku.*
Jak Jaromil k štěstí přišel. Povídal mi jednou pastucha, že věděl pohádku o princezně, která měla učarovanou nemoc a z ní uzdravit se nemohla, leč po „vodě ze stříbrného proudu, živého ohně a ovoce z mluvícího stromu“. – Víc ale nic nevěděl. Mně se ta myšlénka zalíbila a já udělala tu pohádku, v níž jsem jí upotřebila. –
Kdo je hloupější. *Zcela národní.* Na mnoha místech v Čechách známá. –
Neohrožený Mikeš. *Zcela národní.* I v slovenských pohádkách je o silných chlapích, jež matky mnoho let kojily. –
O chytré princezně. *Zcela národní.* – (Domažlice) neznám variant.
O Jozovi. Těž zcela národní.
O labuti. Těž ničeho není přidáno.
O Marišce též národní. Pověst z okolí náchodského.
O Marišce též národní. Podobná i slovenská, kde se jmenuje Justina a též setrváním ve lži se vysvobodí.
O slunečníku, měsíčníku a větrníku zcela národní. – V moravských je podobná, kde se jmenuje *sluncepán, měsícpán a větropán* – též slovenská podobná.
O třech bratřích. Těž národní.
O třech zaklených psích. – I slovenská. Tvrdokoža. Lamželezo. Trhaj. –
O věrné princesně. Nic přidáno.
O zlatém kolovrátku. Slovenská o krásné zlatovlasé panně.
O zlatých zámkách. *Zcela národní.* Podobná slovenská i moravská.
Spravedlivý Bohumil. Také v Mal. sbírce. Zakletá princezna.
Strejček Příhoda. *Národní.* Z Domažlic. Ale i jinde v Čechách se vypravuje s varianty. O hloupé ženě.
Tři zlatá péra. Vše národní – jen vypravování vyšperkováno. Varianty i na Slovensku – i slovinské.

Vodní paní. Jmenoval ten, co mi ji povídal: *O drčně, treperendě a jejich nevlastní sestře*. – Já udělala z té nevlastní dcery, kterou čarodějnice našla, dceru vodní paní. – Jak se dostal princ k čarodějnici, to vše *národní*, ale když mu ta nevlastní dcera pomáhala, aby se dostal domů, tu opět tu vodní paní jsem dala, poněvadž to byl ten samý variant, co u „Zlatého vrchu“ a tak mnoho jiných. – Mnou vymyšlené místa jsou zaznamenána *červeně*. –

DÍL II.

Alabastrová ručička. (Z Domažlic.) Zcela ponechaná. Neznám nikde jí podobné. [Rub] Alabastrová ručička. Zcela *národní*, též z okolí domažlického.

Brat – sestra (Geschwister). Zcela *národní*. Podobná i slovenská s pěkným variantem a nejpěknější slavonská.

Dobré kmotřinky. To mi povídala jedna bába tak. – Jak chudému člověku stály tři ženy za kmotry a ty daly děvčeti do vínku dary, aby jí perle z očí, růže z úst padaly a zlaté šlépěje aby zůstávaly, kudy bude kráčet. – Jak se do ní princ zamiloval, toho opět jak matka nutila, aby si jinou vzal, a najala čarodějnici *Hatarajdu*, aby to divotvorné děvče začarovala. A jak on se k ní dostane, to už dále nevěděla, jen že pak ta matka a ta druhá nevěsta byly roztrhány. – Byla to hrozná pletenice, takže jsem jen ty hlavní myšlínky vybrala a ostatní přidělala. – Mám podobnou i slovenskou. –

Chudý a boháč. Ovšem zcela *národní*. [Škrtnuto:] I slovenská zcela taková. [Rub] a neznám nikde podobné.

Kmotr Matěj. *Národní*. Slovenská je též taková s nepatrným variantem.

Moudrý zlatník. *Národní*. Variant je též v moravských.

Neposlušná kozlata též z Domažlic, dětská.

Noční stráž zcela *národní*, neznám variant. Domažlice.

O bílém hadu. *Národní* zcela. Též v moravských je podobná; slovenskou mám vyjmúc malých variantů též takovou, jenže místo hada *rak*. –

O černé princezně *nic nepřidáno*.

O hloupém Honzovi. Z okolí domažlického. Konec i v moravských i v slovenské jedné pohádce přichází.

O kocouru, kohoutu a kose. Zcela nechány. Z okolí domažlického.

O koze. *Z okolí domažlického*, i na Slovensku známá. – Srovnej dětskou hru o koze v Kolarových zpěvánkách. –

O mluvícím ptáku, živé vodě a třech zlatých jabloních.

O princezně se zlatou hvězdou na čele. Zcela nechaná. Podobných variantů mnoho, v slovenských pověstech. V slovenské musí jí otec do třetice dát *krzno z chudinok* – udělat – a ještě některé malé varianty.

*Orel, slavík a růže. Byla náramná pletenina – jsou všechny myšlenky, jen trochu v pořádek uvedeny.

O třech sestřích. Zcela národní. Podobná i slovenská pod jménem ale Popeluška.

O Viktorce. Tu mi vypravovala moje babička, ovšem krátce a jednoduše, a zajisté pěkněji než v tuté formě, jako já ji napsala. –

Pověst z okolí náchodského.

Princ Bajaja. *Národní bez proměny*. I slovenská taková [Rub] v Trenčíně, česká z okolí Hořic.

Ptačí hlava a srdce. Podobná i v moravských, i Slováci mají i Srbové.

Půjčka za oplátku. Z okolí domažlického, známá i v Trenčínsku, *skoro doslovně*.

Sedlák milostpánem. Z okolí domažlického. Neznám podobné. [Rub]: *Sedlák milostpánem*. Z okolí domažlického. Neznám podobnou.

Sedmero krkavců. *Zcela národní*. – Srovnej slovenskou *Sedmero zhavranělých bratrů*.

Selka a Honza z okolí domažlického. Zcela podobnou znám slovenskou.

*Selka a Honza. Zcela bez změny. (Domažlice.) Podobná slovenská, ale ani v této, ani v slovenské není písař, nýbrž *kněz*.

Šternberk. Zcela národní i jméno.

Tajemný pas. S nepatrnými přídavkami zcela národní. V Slovensku podobná, ale spletená v jedno s tou, co v této mojí sbírce pod jménem „*Potřestaná pýcha*“.

Tři rady. Národní. – Podobná i slovenská.

Vděčné zvířátka. *Národní*. Známa v Moravě i Slovensku i po Čechách. Slovenská „*Pamodaj štestia lavička*“ „*a Lokti*[Rub]*brada*“ od Dobšinského.

Zlá matka. Národní. Též taková slovenská, bez proměny. Červený vítěz. Slavonská.

Zlatý lupínek. *Národní*. Známa na kolikero místech v Čechách. I podobná slovenská.

Zlatý vrch. – Národní. Nic přidáno.